

AZ ÚJ ROVATRÓL

Ebben az új rovatban – amely értelemszerűen csak most, a második számban indulhat útjára – a szerkesztőséghez eljutott levelek, drótposták, faxok stb. legfontosabb megjegyzéseit, kérdéseit, javaslatait tesszük közzé. A fölvetésekre, levelekre – ahol az szükséges – természetesen igyekszünk válaszolni is.

Ezek a rovatindító oldalak – most, először – azonban elég sajtáságosak, kissé „vegyes felvágottra” emlékeztetők lesznek. Ennek a következő az oka. Eredetileg úgy terveztük, hogy külön fejezetben kapnak helyet a „Betű- és szóvetés a magyar orvosi irodalomban” című, múlt év végi akadémiai tanácskozással, illetve a magával a lappal kapcsolatos visszajelzések, vélemények, visszhangok. Azonban hamar beláttuk, hogy ez megoldhatatlan, hiszen például a legtöbb hozzánk eljutott levél ezekre is utal, ugyanakkor egyéb kérdéseket, gondolatokat is felvet egyszerre. Ezért döntöttünk tehát úgy, hogy a két, gyakorlati okokból szétválaszthatatlan témakörhöz tartozó írásokat, leveleket ezúttal egy csokorba gyűjtjük.

A konferenciával és a lappal a rádió, a televízió is sokat (örömmel tesszük hozzá: meglepően sokat!) foglalkozott. Erről külön, részletesen nem számolunk be.

Még egy fontos dolog. Az akadémiai gyűlés végén a jelenlévők egy Zárónyilatkozatot fogadtak el. Ez – nyilvánvalóan – az első számban, amely már a konferenciára elkészült, nem jelenhetett meg. Így természetes, hogy ennek a Zárónyilatkozatnak a közzétételével kezdjük az írások, értékelések, kérdések, megjegyzések sorát.

ZÁRÓNYILATKOZAT

A 2001. december 7-én, az Akadémián megtartott,

Betű- és szóvetés a magyar orvosi irodalomban című konferencia zárónyilatkozata

A résztvevők egyetértének abban, hogy szükség van magyar orvosi szaknyelvre és annak fejlesztésére, ápolására, s ennek érdekében széles körű, egyetértésre törekvő orvosi és nyelvészeti szakmai együttműködésre.

Alapvetően helyes elképzelésnek tartják az orvosi szaknyelv főiskolai, egyetemi (akár egészségügyi, orvosi, akár bölcsészettudományi intézményben való) oktatásának megteremtését.

A résztvevők támogathatónak tartják, hogy a minősítő tudományos értekezések (szakdolgozatok, PhD- és nagydoktori disszertációk stb.) értékelésének szempontjai között a nyelvi minőség is szerepeljen.

Egyetértének avval, hogy szükséges lenne – legalább a tankönyvek esetében – a szakmai vizsgálaton túl a helyesírás, nyelvhelyességi, stílári felügyelet, szakvéleményezés is.

A konferencia résztvevői hasznosnak tartják a Magyar Orvosi Nyelv című, a rendezvény alkalmából útjára induló szaknyelvi lap mint általános, mindenki számára elérhető, nyílt vitafórum létét.

Budapest, 2001. december 7.

SPÄT ANDRÁS – A MAGYAR TUDOMÁNY CÍMŰ LAPBAN

Magyar Orvosi Nyelv

„Magyar Orvosi Nyelv” címmel jelent meg 2001 decemberében a Magyar Szakírók Szövetsége, az MTA Orvostudományi

Osztálya, az MTA Nyelv és Irodalom Tudományok Osztálya, a Magyar Orvosi Kamara, valamint az Európai Nőgyógyászati Rák Akadémia gondozásában a magyar nyelv ápolását és fejlesztését szolgáló új folyóirat. A szerkesztőbizottság elnöke Vizi E. Szilveszter akadémikus, s a bizottság munkájában számos akadémikus, orvosprofesszor és nyelvészprofesszor vesz részt.

Mindannyian tudjuk, hogy a magyar orvosok egymás között és a beteggel való megbeszélések során is előszeretettel használnak görög-latin műszavakat, valamint az új fogalmak megnevezésére igen gyakran angol szavakat. Teszik ezt attól függetlenül, hogy e szavaknak van-e megfelelő, bevett magyar fordításuk vagy sem; valamint, hogy a beteg megérti-e, amit az orvos neki mond. Napjainkban, amikor az élet számos területén az indokolatlanul használt angol szavak szinte már kiszorítják a magyar neveket, és ragozott vagy továbbképzett formájuk végképp magyartalan, mindenképpen indokolt a korszerű fogalmak magyar megnevezésének megvalósítása. Szükség van tudatos önfegyelmre is, hogy írásunkban vagy beszédünkben magyarul szóljunk. A szaknyelvek között különleges helyet foglal el az orvosi szaknyelv, amely a hagyományos titoktartási kötelezettség miatt eleve előnyben részesíti az idegen műszavak használatát. Sok esetben a beteg számára érthetetlen nyelvezet az orvos felsőbbrendűségének érzékeltetésére is szolgál. A személyiségi jogok korszerű szemlélete a beteg előtti titoktartást indokolatlanná teszi. A beteg megfelelő felvilágosítása és a vele történő kapcsolatkiépítés gyakran csak akkor lehetséges, ha az orvos mindenki számára érthető magyarsággal beszél. Az új folyóirat célja minél több magyar szakkifejezés meghonosítása, a magyar helyesírás ápolása és – nem utolsósorban – az orvosok nyelvészeti érdeklődésének felkeltése.

A folyóirat első száma az alapító-főszerkesztő, Bősze Péter professzor és a szerkesztő, Grétsy Zsombor bevezető írása után a magyar tudomány számos vezető személyiségének köszöntőjét tartalmazza. Ezután a „Betű- és szóvetés a magyar

orvosi irodalomban” címmel 2001. december 7-én, az Akadémián tartott tudományos rendezvény előadásainak kivonatait olvashatjuk. Részletes, s mind orvosok, mind nyelvészek számára igen érdekes olvasmány Vizi E. Szilveszter akadémikus írása a magyar orvosok nyelvújító munkásságáról. Az orvosi szaknyelv és a műszaki szaknyelv közös problémáit tárgyalja Michelberger Pál akadémikus tanulmánya. A folyóirat „hasznos” közleményei között találunk kis szótárt, amely angol szakkifejezések magyar megfelelőit tartalmazza, valamint a „Díszpinty” rovatban egy, a közelmúltban megjelent cikk nyelvészeti bírálatát.

A folyóirat tipográfiája példásan szép. Reméljük, hogy a további számok tartalmilag és formailag is megőrzik a bemutatkozó szám magas színvonalát.

ELEKTRONIKUS NYELVI PORTÁL – www.e-nyelv.hu

Megindult az első magyar szaknyelvi folyóirat, a Magyar Orvosi Nyelv. A folyóiratot a Betű- és szóvetés a magyar orvosi irodalomban elnevezésű konferencián mutatták be. A magyar orvostan mindig sokat tett a magyar nyelv pallérozásáért – hangzott el a konferencián Budapesten. Bősze Péter egyetemi tanár, az Európai Nőgyógyászati Rák Akadémia elnöke rámutatott: a szaknyelv – így az orvosi nyelv is – elválaszthatatlan a köznyelvtől, ezért az orvosoknak kötelessége és felelőssége a magyar orvosi nyelv megőrzése és ápolása. Grétsy László nyelvész a globalizáció és az anyanyelv kapcsolatát taglalva úgy fogalmazott: a globalizáció elengedhetetlen, a vele való szembehelyezkedés igen káros következményekkel járna. Hozzátette ugyanakkor: mindent el kell követni azért, hogy az anyanyelv, s azzal együtt az anyanyelvi kultúra is ugyanolyan becsben álljon, mint az idegennyelv-tudásra, illetve a számítógép és az internet világában való otthonosságra törekvés. Kiefer Ferenc, az MTA Nyelvtudományi Intézetének igazgatója szerint az angol és a francia nyelv terjedése nem fenyegeti a magyar nyelv létét. Az Európai Unió nyelvpolitikájáról szólva kiemelte a regionális és kisebbségi nyelvek európai kartájának fontosságát, és hangsúlyozta: az unió nyelvpolitikája értéknek tekinti az európai kisnyelvek megőrzését.

DR. GUBÁS JENŐ – A HÉT NAP CÍMŰ VAJDASÁGI, SZABADKAI LAPBAN

Bugát Pál nyomdokain
Egy új nyelvművelő folyóirat üdvözlése

„Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós, de idegenen sohasem.” Bessenyei Györgynek, a magyar felvilágosodás vezéralakjának e gondolataival kezdte üdvözlőbeszédét dr. Vizi E. Szilveszter, az Akadémia akkori alelnöke (azóta már elnöke) azon a tanácskozáson, amelyet a Magyar Tudományos

Akadémia 2001. december 7-én szervezett Betű- és szóvetés a magyar orvosi irodalomban címmel.

Erre a jelentős tanácskozásra a legjelesebb nyelvészek és az orvostársadalom legkiválóbb képviselői sereglettek össze, hogy megvitassák a magyar orvosi nyelv mai problémáit, s a mindjobban sokasodó gondokra megoldást találjanak. A tanácskozás súlyát és fontosságát a szervező intézmények, illetve szervezetek névsora is igazolja: a Magyar Tudományos Akadémia Orvostudományi Osztálya, a Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalom Tudományok Osztálya, a Magyar Orvosi Kamara, valamint a Magyar Szakírók Szövetsége.

Nem vitás, hogy egyrészt az orvostudomány rohamos fejlődése, másrészt a globalizálódó társadalmunk olyan rombolóan hat anyanyelvünkre, hogy annak kivédése a magyarság megmaradása érdekében elengedhetetlen feladat, mert „a magyar nyelvű szakirodalom nélkül nyelvünk szegényedik”. (Fehér János egyetemi tanár) Márpedig „nekünk a nyelvünk nagyobb kincs, mint a Földünk, mert régibb, és akkor is él, amikor a Föld már nem a miénk. Nagyobb, mint a történelmünk, mert a történelem a nyelvben elfér, de a nyelv nem fér el a történelemben. Az egyetlen nemzeti vagyon, amelyből a szegény embernek is éppen annyi jut, mint a hercegnek. Leghűbb képünk, mert nem a nyelvünk olyan, mint mi, hanem mi vagyunk olyanok, mint a nyelvünk.” (Ravasz László református lelkész)

Az orvostudományi ismeretek gyarapodásával az új fogalmak özöne szivárgott s szivárog be ma is nyelvünkbe. Ez a tudományág ma forradalmi változáson megy át: a molekuláris biológia korát éli. A folyamat hasonló ahhoz, amit elődeink a mikroszkópos vizsgálatok korában tapasztalhattak, amikor is „az addig kézzelfogható – szöveti és sejtszintűvé zsugorodott. ... A molekuláris biológia új fogalmak ezreit szüli, új szótár születik ... és – ha nem találunk magyar megfelelőket, nem készítjük az új szótárt magyarul is – a magyar orvosi nyelv csenevészé válik, egy kificamodott zagyva keverékké, melyet az orvosok is csak részben fognak érteni.” Korábban a latin volt az uralkodó tudományos nyelv, amellyel szemben óvni kellett, s új magyar fogalmakkal gazdagítani a szaknyelvet, korunkban pedig ezt felváltotta az angol. Dr. Bősze Péter professzor, a rendezvény megálmodója és szervezője, ezzel kapcsolatban a következőket mondta: „Ma az orvosi irodalom és szakma nemzetközi nyelve az angol. Ez teljesen helyénvaló, mert kell egy közös nyelv a nemzetközi érintkezésben és kapcsolattartásban. ... Ez azonban semmilyen körülmények között nem vezethet a hazai nyelv elsorvadásához. A ma orvosának felelőssége a magyar nyelv megőrzése, művelése, ami csak a magyar kifejezések használatával érhető el. Feladatunk, hogy a nemzetközi elnevezések magyar megfelelőit megtaláljuk, és azokat egységesen értelmezve használjuk. Hiszem, hogy a nemzetek csak gyökereik megőrzésével őrizhetik meg a globalizáció által fenyegetett önazonosságukat.” Ezzel a megállapítással a résztvevők mindegyike egyetértett. Grétsy László, tovább folytatva ezt a gondolatsort, Orbán Viktornak az Anyanyelvápolók Szövetsége tanácskozásán elhangzott gondolatait idézte, miszerint vannak az életnek olyan területei, mint például a gazdaság, „ahol helyett, hogy

ellenérzésekkel viseltetnénk a globalizációval leírt jelenséggel szemben, sokkal okosabban járunk el, ha a modern gazdaság kihívásainak megpróbálunk megfelelni ... De vannak olyan területek is, ahol ... kifejezetten ellen kell állnunk a világegyesítés magával sodró hatásának, és ... a nyelvünk ügye ... ilyen terület.” Természetesen mindezt tudatosítani is kell, hisz más, öntudattal rendelkező kis népek is ezt teszik. Például a spanyolok, a portugálok vagy az írek, amióta az Európai Unió tagjaivá váltak, nemhogy lemondtak volna nemzeti és nyelvi sajátosságairól, hanem inkább megerősítették őket. Sokan sajnos még ma is kétségbe vonják ennek szükségességét. Azt tartják, hogy „egy közös világ felé haladunk”, és az idegen kifejezéseket azok is megértik, akik nem tudnak magyarul. Némelyek a magyar orvosi nyelv szükségességét is megkérdőjelezzik, amit semmiképp sem szabad elfogadnunk. Ezért szükségese az ilyen témájú tanácskozások, s ezért vált indokolttá elindítani a Magyar Orvosi Nyelv című, évenként kétszer megjelenő lapot, amelynek megjelenését a tanácskozás résztvevői kezdeményezték. A lap első száma pár napra rá, még decemberben meg is jelent, s az ott elhangzott felszólalásokat, nemes gondolatokat, véleményeket tartalmazza és teszi mindenki számára elérhetővé. A szerkesztő dr. Grétsy Zsombor orvos, az MTA Magyar Nyelvtudományi Társaságának a tagja, aki szerint a folyóiratnak az az alapelve, hogy „...mindenki a saját belátása, tudása, akarata szerint, a szerzősége legnagyobb tiszteletben tartása mellett, de a szavak, a vélemények leírásával járó óriási felelőssége tudatában s e felelősség tudatos szem előtt tartásával fogalmazza meg gondolatait, észrevételeit, tanácsait. Mi magunk a helyesírást tekintve A magyar helyesírás szabályai jelenleg érvényes, tizenegyedik kiadását, A magyar helyesírási szótárat (Akadémiai Kiadó, 1999) és az MTA által is elfogadott Orvosi helyesírási szótárat tekintjük mérvadónak a szövegeket illetően. (Ez utóbbi kiadvány máris sok vitára adhat lehetőséget, de ez is célja lapunknak!)”. Csak mellékesen jegyezzük meg, hogy például e szótárból teljes egészében hiányoznak a szókapcsolatok. Erre utal dr. Bősze Péter professzornak a kolposzkópiával kapcsolatos kifejezések újabb listája is, amely az idegen elnevezések helyett a már elfogadott magyar kifejezéseket is tartalmazza. A szakirodalom nyelvhelyességi gondjait ma már sajnos nemcsak az idegen szavak áradata jelenti, hanem a stílus, a mondatszerkesztés és a szórend is idegen. Az orvosi szaknyelv stílusbeli problémái főleg abból erednek, hogy a gyors szakmai információcseré stílusa annyira „beivódik” az orvosokba, hogy a cikkszerzők többsége írásban sem tud szabadulni tőle. Pedig dr. Varga Zoltán szerint „annak, aki úgy érzi, hogy gondolatai, munkájának eredményei ország-világ, sőt, az utókor érdeklődésére is számot tarthatnak, és ezért írásba kívánja foglalni őket, arra kell törekednie, hogy az ne csak szakmailag legyen kifogástalan”, hanem nyelvileg is.

A most induló Magyar Orvosi Nyelv című folyóiratnak célja az anyanyelv ápolása a magyar orvosi nyelv védelme által. Egy „nyomtatott nyilvánosság”, amelyben mindenki elmondhatja az ezzel kapcsolatos véleményét, ajánlhat új magyar megnevezéseket, de egyben bírálhatja is a mások által javasolt új

magyar szavakat, fogalmakat. Megjegyzést tehet az orvosi kifejezések és szószerkezetek írásának módjára is, tehát helyt ad minden olyan javaslatnak, véleménynek, bírálatnak, gondolatnak, amely a magyar orvosi nyelv óvását, megújulását és magyarabbá csiszolását szolgálja. Ez a munka nem lehet sikeres, ha csupán egy maroknyi elszánt ember végzi. Ehhez mindannyiunk összefogására szükség van. „A magvetés most újra megtörtént: rajtunk múlik, hogyan növekszik gyümölcsöt, termést hozóvá nyelvművelésünk.” (Dr. Györfy Sándor) „Mindannyian tudjuk, hogy ez nem könnyű feladat, de menteni kell azt, mit ránk hagytak a századok.” (Dr. Bertók Lóránd)

Úgy gondolom, ezt az intést a délvidéki magyar orvostársadalomnak is meg kellene szívlelnie.

DR. SOPRONI ANNA – A SZEMÉSZET CÍMŰ LAPBAN

Beszámoló a Betű- és szóvetés a magyar orvosi irodalomban című tudományos rendezvényről

Új szaklap született, a Magyar Orvosi Nyelv. Ezt köszöntötte a 2001. december 7-én a fenti címmel rendezett tudományos ülés, a témához méltó rangos helyen, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) dísztermében. A szervezés dicsősége első sorban Bősze Péter professzort illeti, aki az MTA illetékes orvos- és nyelvtudományi testületeinek szaktekintélyeit kérte fel az előadások megtartására. A szemészeket Zajác Magdolna professzor, Betkó János nyugalmazott főorvos és e sorok írója képviselte. Szerencsémnek tartottam, hogy a nyelvtörténeti érdekességekkel, élvezetes, nyelvújítási csemegékkel tarkított, bár kissé hosszúra nyúlt előadás-sorozaton részt vehettem. A témakörök :

1. Fontos-e a magyar orvosi nyelv?
2. Közöljünk magyarul?
3. Az orvosi szavak írása, orvosi fogalmazások, orvosi szóképzés, magyartítás.

A neves nyelvművelők és tekintélyes orvosok által megfogalmazott elveket és célokat magam is megszívlelendőnek, időszerűnek tartom, és remélhetőleg sok kollégám számára is követendőnek bizonyulnak. Nem vitatva, hogy az orvosi irodalom és szakma nemzetközi nyelve az angol, az első két pontban feltett kérdésre valamennyi résztvevő igennel válaszolt. A köznyelv, az irodalmi nyelv és a szaknyelv – beleértve az orvosi nyelvet is – egységet képez, egymástól elválaszthatatlanok, és a nemzeti nyelv részét képezik. Az Európai Közösségen belül, ha lehet, a jelenleginél még fokozottabb érdekünk fűződik ahhoz, hogy a magyar nyelvet mint önazonosságunk és kultúránk kifejező eszközét, megőrizzük.

A cél tehát a magyar orvosi nyelv ápolása, védelme is. Ez első sorban az orvosokon múlik, amihez a nyelvészek csak segítséget tudnak nyújtani. Az orvosoknak a betegeket a

számukra is érthető magyar nyelven megfogalmazva kell tájékoztatni (pl. az audiológia helyett jobb a hallásvizsgálat kifejezés stb.). A betegek egyre több ismerettel rendelkeznek (világháló, televízió stb. révén is), és aktív részesei kívánnak lenni a kezelésük megválasztását illető döntéseknek. De a szakorvosnak a más szakterületet képviselő munkatársai számára is megfelelő nyelvezetű felvilágosítással kell szolgálni. Törekedni kell tehát arra, hogy az orvosi leletben, a zárójelentésben a véleményt, a vizsgálati eredményeket magyarul fogalmazzuk meg (pl. a macula degenerációja helyett az éleslátás helyének elfajulása stb. talán jobb megfogalmazás). Megszívlelendők Molnos Angéla lélekgyógyász szavai: „Óriási gyogyerő rejlik a magyar nyelvben: csillapítja a szorongást mindkét félben”.

Közös és sürgős állásfoglalásra van szükség, például az angol nyelvben szokásos, hovatovább az egyes szakterületek közötti megértést nehezítő betűszókkal, rövidítésekkel kapcsolatban. Az új, félévente megjelenő szaklap, a Magyar Orvosi Nyelv (alapító-főszerkesztője Prof. dr. Bősze Péter), teret kíván adni a nyilvánosságnak ahhoz, hogy bárki elmondhassa a magyar orvosi nyelvvel kapcsolatos véleményét, kifejtse nézeteit; javaslatot tehesen új fogalmak magyar megfelelőire, új szavakra, és bírálhassa, csiszolhassa a javasolt új szavakat és kifejezéseket. A jelszó: merjünk leleménnyel újítani, még akkor is, ha természetesen a magyarításnak is van ésszerű határa. Ebben igen nagy a szerepük a tankönyvíróknak, a szerkesztőségeknek: a szakmai színvonalat nem rontja, inkább javítja az az olvasmányosan megfogalmazott szakkifejezésektől.

KÁLLAI ESZTER

Bősze Péter írta a meghívó bevezetőjében: „Ma az orvosi irodalom és szakma nyelve az angol. Ez teljesen helyénvaló, mert kell egy közös nyelv a nemzetközi érintkezésben és kapcsolattartásban. A fogalmak pontos körülhatárolása is elengedhetetlen, és erre komoly nemzetközi erőfeszítések történtek. .... Ez azonban semmilyen körülmények között nem vezethet a hazai nyelv elsorvadásához. A ma orvosának felelőssége a magyar nyelv megőrzése, művelése, ami csak a magyar kifejezések használatával érhető el. Feladatunk, hogy a nemzetközi elnevezések magyar megfelelőit megtaláljuk, és azokat egységesen értelmezve használjuk. Hiszem, hogy a nemzetek csak gyökereik megőrzésével őrizhetik meg a globalizáció által fenyegetett önazonosságukat. Az önazonosságnak és a gyökerek megőrzésének a nyelv a letéteményese. Ennek tudatában szervezzük ezt a tudományos rendezvényt, amelyre minden érdeklődőt szeretettel várunk.”

Az a megtiszteltetés és szerencse ért, hogy meghívottként részt vehettem a tudományos rendezvényen. A rendezvény végére a következő érlelődött meg bennem. Íme „el nem hangzott” hozzászólásom.

Mélyen tisztelt Jelenlévők! Előadók és Hallgatók!

Megköszönöm Bősze Péter professzor úrnak a személyes meghívást, hogy megköszönhessem Önöknek ezt a napot. Ajándékként köszönöm meg. Annak veszem. Önöktől a legcsodálatosabb dolgot kaptam ajándékba, pontosan azt, amire a legnagyobb szükségem van mostanában: s ez a remény. A reménység arra nézve, hogy a magyar nemzet nem vész ki a Föld virágoskertjéből, a magyar nyelv nem tűnik el a nyelvek kórusából. Ami megadta, megadja ezt a reményt:

– Önök, mélyen tisztelt előadók, úgy beszéltek a szaknyelvről, s egyáltalán a nyelvről, hogy mindig kitekintés volt az emberre. Egy perccig nem éreztem öncélúságot, beszűkült szakmai fontoskodást. Mindig ott volt a távlat, a magyar nemzet, az érte való felelősségérzet és kötelességtudat.

– Önök, mélyen tisztelt előadók, sorban egymás után bemutatták, hogyan lehet valaki a magyar nemzetért elkötelezett úgy, sőt! éppen ennek a természetességével, hogy az egész emberiségben gondolkodik. A nemzetet, annak nyelvét úgy szeretve, érte úgy élve, mint ahogy Kosztolányi fogalmazta meg annak idején: az ember az édesanyját szereti a legjobban akkor is, ha tudja, hogy nem ő a világ legszebb asszonya. Itt most ezen az egész napon át megadták Önök nekem azt a boldogságot, hogy otthon érezhettem magam. Véletlenül hajdúsági magyar magyarként, s így mostani korommal, megadatik nekem, hogy hazamehetek Hajdúnánásra kilencvenéves édesanyámhoz. Természetes paraszti bölcsességével és teljes szellemi frissességével az egész Földön tartja a szemét, és úgy magyar. Viszont magyar, mert „tudja” azt, amit mi a „Szépen magyarul – Szépen emberül” mozgalomban hirdetünk, hogy ahogy virág nincs, van tulipán, rózsa, szekfű, úgy az ember is testetlen szellemzeti forma nélkül, csak nemzeti formában tudja kiteljesíteni emberségét.

– Harmadszorra reményt adott, ad nekem a mélyen tisztelt hallgatóság. Elnéztem, elnézem, hűségesen kitartottak egészen ez idáig reggeltől. Ezer gondjuk, dolguk bizonyára, de hűségesen kitartottak felelősségérzetük, kötelességtudatuk, lelkiismeretük igényének engedve. Micsoda szent önzés!!! Engedjék meg, hogy kifejtsem, hogyan is értem ezen előbbi megállapítást. Lev Tolsztoj számomra egyik legfontosabb mondata: „Nem lehet tartós érdeklődést kiváltani csak az iránt, aminek egyéni érdekünkben van a gyökere.” Közel harminc évig voltam néptanár. Falusi, kisvárosi, fővárosi lakótelepi általános és középiskolás gyermekeket oktattam. Soha nem arra tanítottam őket, hogy „önzetlenek” legyenek, hogy áldozatot hozzanak másokért, hanem arra, hogy igényeljék, ne mondjanak le a legfőbb emberiségesebb emberi örömről, a tudás, a megértés örömről, a teljesített kötelességek feletti örömről, az elfogadni tudás mellett az adni tudás örömről, a tiszta lelkiismeret örömről. Amikor 1983-ban itt, Budapest szélén, egy lakótelepi általános iskola 5/a osztályával megfogalmaztuk a „Szépen magyarul – Szépen emberül” mozgalom felhívását, engem az a vágy hajtott, hogy azokat a gyerekeket se foszszuk meg attól a fontos emberiségesebb emberi érzéstől, amelyet – biztos vagyok – nem kell Önöknek magyarul ázni, mert ismerik. Azt

kívántam nekik, abban igyekeztem segíteni nekik, hogy ilyen szent önzővé váljanak, mint Önök, akikkel együtt tölthettem ezt a napot.

A magyar nemzet jövője nem reménytelen – ezzel a gondolattal hagyom el most ezt az épületet. Köszönöm Önöknek, akikől kaptam. Köszönöm, hogy itt lehettem, köszönöm, hogy szólhattam.

Bővebb felvilágosítás: „Szépen, emberül” Alapítvány, H-1243 Budapest, Pf.: 698. Számlasz.: Postabank, Bp., 11991102-02123963, adószám: 18013980-1-42, Kállai Eszter: 1064 Bp., Podmaniczky u. 79. fszt. 1. T.: 332-6550.

www.irodalom.de; szepen.emberul@axelero.hu

LÁNG MIKLÓS

Részt vettem a december 7-i, igen értékes konferencián. A magyar orvosi nyelv azért is érdekel, mert 1957-ben az akkor indult Gyógyszerészet című folyóiratnál – mint akkor éppen a nyomdaiparban dolgozó közgazda – „ideiglenes” felkérésre belepottyantam a szaklap technikai szerkesztői székébe, amelyben azután 35 éven át ültem.

E hosszú idő alatt sok ezer kézirat: dolgozat, referátum, hír, könyvismertetés átoltásására nyílt lehetőségem és vált részben kötelességemmé... Az anyanyelvi lektorálást nagy érdeklődéssel végeztem, és az ehhez fölhasznált szakirodalomból sokat tanultam. Az ismétlődő nyelvi hibák láttán anyanyelvi rovatot indítottam el a lapnál, amely csak nyugdíjba vonulásomkor maradt abba, de néhány évvel ezelőtt újabb fölkerésre folytatni kezdtem cikkeim sorát. Hosszú gyakorlatom alapján joggal mondhatom, hogy teljes mértékben osztom dr. Varga Zoltán véleményét az új folyóiratban. Magam is nyomdába adás előtt próbáltam javíthatni a kéziratokat, és örömmel tapasztaltam, hogy éppen a legkiválóbb professzor szerzőktől kaptam – szemöldök összevonás helyett – elismerést, köszönetét, biztatást további tevékenységemhez.

Bemutakozásomat nem akarom hosszúra nyújtani, hiszen a lap szerkesztőbizottságának tagjai között ott látom Grétsy tanár úr nevét, akivel – remélem kölcsönösen – barátoknak tekinthetjük egymást.

Levelem keltezése megtévesztő lesz, mert szeretném mellékelni egynémely írásomat, amelyekből örömmel látnék viszont valamit a folyóiratban, de akkor sem sértődöm meg, ha az egész a szerkesztőség legfontosabb berendezési tárgyában: a papírkosárban kapja meg végső helyét...

Mindentől függetlenül örömmel és köszönettel várom a lap további számain.

Tisztelt Láng Miklós!

Rendkívül humoros, képszerű és kedvesen ironikus az a megállapítása, hogy egy szerkesztőség legfontosabb berendezési tárgya a papírkosár... Valóban így van – ám küldött írása esetében a

papírkosár szóba sem jön: a cikk a tanulmányok rovatban találta meg végső helyét. Fáradozását köszönjük!

PÉTER MIHÁLY

A Magyar Orvosi Nyelv című folyóirat I. évfolyamának 1. számát megkaptam. Köszönöm, hogy számomra is jutott egy példány.

A folyóirat megjelenését örömmel fogadtuk, mert úgy véljük, hogy talán az orvosi nyelv az, amelyikben a legtöbb probléma adódik az idegen eredetű kifejezések használatakor, írásakor.

Számunkra, erdélyi magyar orvosok részére még nagyobb jelentőségű, mint az anyaországi kollégáink számára. Míg Önök csak a latin és az angol nyelvű kifejezések használatával küzdenek, addig mi az anyanyelvünkön kívül három nyelv hatásával kell megbirkóznunk. A marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen az előadásokat magyar nyelven is lehet hallgatni, de a gyakorlatok minden diszciplínán az állam nyelvén folynak. Az államvizsga, a szak- és a főorvosi, valamint a doktori vizsgák az állam nyelvén folynak. Így tehát a két- (magyar–román), illetve a háromnyelvűség (magyar–román–angol) elkerülhetetlen. E tény káros hatása a magyar orvosi nyelvre.

Számunkra e lap megjelenése azért is fontos, mert egyetemünk szakfolyóiratában magyarul is lehet közölni, míg az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Értesítő című lapjában (1876-ban indult, eddig 74 kötetet adtak ki) csak magyar nyelven írt dolgozatok jelennek meg. Ez utóbbi szerkesztéséhez lapjuk jelentős segítséget fog nyújtani.

A Magyar Orvosi Nyelv című folyóiratot, miután áttanulmányoztam, az EME Orvosi Szakosztályának könyvtárába helyeztem el, hogy minden érdeklődő hozzáférhessen.

Gratulálok az ötlethez, a szép formai kivitelhez, a változatosnak ígérkező tartalomhoz.

További munkájukhoz sok sikert és egészséget kívánunk.

Köszönjük Professzor Úr elismerő szavait! Mindannyian tisztában vagyunk azzal, hogy a külhoni magyarság számára milyen sajátos és nagy jelentőségű az anyanyelv – beleértve a szaknyelveket is – művelése, ápolása. Ez különleges felelősséget ró ránk, az önök határokön inneni nemzet- és nyelvtársaira. Ezért örömmel számunkra, hogy a lap eljutott például Erdélybe is vagy a Vajdaságba (utalnánk itt dr. Gubás Jenő gondos írására a szabadkai Hét Nap című újságban: fentebb idéztük is). Ráadásul még az a tény is tetézi örömmünket – ahogy az az érkezett levelekből is kitűnik –, hogy a határainkon túli magyarság nemcsak passzív szemlélője tevékenységünknek, nem csupán olvasója kíván lenni például ennek a szakmai folyóiratnak, hanem aktív résztvevőként alkotója is óhajt lenni közös anyanyelvünknek, adott esetben a közös szakmai anyanyelvnek.

Ez külön köszönetet és tiszteletet érdemel!

MÉSZÁROS JÁNOS

Örömmel fogadtam meghívókat a december 7-i „Betű- és szóvetés a magyar orvosi irodalomban” című tudományos vitautülésre. Elfoglaltságom csak a délelőtti ülésen való részvételt tette lehetővé, de az is nagy hatást tett rám. Nem kívánom ezeket részletezni, ezek hasonlóak az előadásokban (össze-foglalókban) színesen közreadottakkal.

Nagyon sajnálom, hogy mint állatorvos nem tudtam erről a készülődésről, mert igazán szívesen elmondottam volna, hogy a magyar állatorvos tanárok milyen korán kezdtek magyarul oktatni, könyveiket magyarul megírni. Azt is elmondhattam volna, hogy nagynevű közvetlen elődeink (Csukás, Kotlán, Manninger, Mócsy és mások) milyen szépen, színesen adtak elő, s milyen állhatatos harcot vívtak az idegen szavak használata ellen (pedig közülük többen joggal büszkéek lehettek görög, latin s „természetesen” németnyelv-tudásukra). Talán ma már hihetetlennek tűnik, hogy kéziratunk átadása után főleg azért izgultunk, hogy abban milyen fogalmazási hibát talál a „főnök”. Talált, s ezeket velünk meg is beszélte. Mócsy János első szakkönyvem lektoraként 20 oldalnyi kéziratot megjegyzést tett, s annak jelentős része nem szakmai, hanem nyelvi kifogás volt (pedig addig büszke voltam ízes „debreceni” nyelvezetemre).

Ilyen iskolában nevelkedvén az MTA Állatorvos-tudományi Bizottsága 29 évig tartó elnökségem alatt „Nyelvhelyességi albizottságot” működtetett, s igazi élménynek számított, hogy néhány megbeszélésünkön Benkő Lóránt és Fábíán Pál is részt vettek. Nyelvápolási hagyományaik követése folytán támogattam az Állatorvosi Értelmező Szótár (Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 54 (A/5) ív, 1984) megjelentetését, melynek előszavában számos olyan gondolatot is megfogalmaztam, amit a Ti rendezvényetekon többen is kifejtettek. E könyv előszavából idézem a már elhalálozott Holló Ferencet (akivel szinte minden találkozásunkon jót vitatkoztunk egy-egy nyelvi problémán). „Régi magyar nyelvmélekekből, szójegyzékekből, herbáriumokból, mesterségek szótárából és régi orvosi szótárakból gyűjtögette össze a magyar állatorvosi nyelv szókincsét Magyary-Kossa Gyula és Csósz Gyula, a húshigiéna szókincsét László Ferenc. Magyary-Kossa Gyula Magyar Orvosi Emlékek című hatalmas műve II. kötetében 1929-ben, Csósz Gyula pedig Állatorvosi Műszótár címen 1937-ben adta közre az állatorvosi műszavak gyűjteményét.”

A fentiekkel és az azokhoz kapcsolódó érzések felvetésével szívesen járultam volna hozzá nagy sikerű rendezvényetekhez. Érzékeltettem volna, hogy a magyar állatorvosképzés az akkori orvosképzés keretében indult meg, s a két „szakma” ma is szoros kapcsolatban áll, számos közös (élettani, immunológiai, kórtani, mikrobiológiai, parazitológiai, zoonózis stb.) társaságunk van. Szakmánk jellegéből adódóan szaknyelvi problémáink is közősek. Talán mi (hála nagynevű elődeink nyelvérzékének és az állattulajdonosok magyarázat iránti igényének) valamivel többször használjuk egyes műszavak magyar megfelelőjét, mint orvos kollégáink. A Magyar Állatorvosok Lapjában ennek megfelelően kialakított írásmódot a magyar állatorvosok magukra nézve kötelezőnek tartják, s

így mondhatom, a magyar állatorvosok szinte azonosan írják a szakszavakat (lehet, hogy egyiket-másikat hibásan, de az is előny, hogy azonosan, s az egyes szavak írásának változásait a Kar hamarosan magáévá teszi).

Végül mindezt nem önmotgatásból, hanem azért írtam, hogy érzékeltessem részvételi szándékunkat nagyszabású terveitek megvalósításában. Szeretném, ha tartós kapcsolat alakulna ki a magyar orvosi és az állatorvosi szaknyelvvvel törődők között.

Tisztelt Akadémikus Úr!

Nagyon köszönjük, hogy ezekről a rendkívül érdekes tudnivalókról, adatokról végül is e levelében tájékoztatást adott, ha már sajnálatosan úgy alakult, hogy a decemberi tanácskozáson erre nem volt alkalom, mert meggyőződésünk, hogy az orvosok számára valóban új és érdekes tényekről, fontos kultúrtörténeti érdekességekről szerezhettünk így tudomást. A rokon szaknyelvek művelésének terén pedig mindannyiunk szerint elengedhetetlen, sőt, szükségszerű és elkerülhetetlen az együttműködés – erre több levélíró is utalt. A feladatunk az tehát, hogy ennek az együttműködésnek, közös gondolkodásnak a formáját-módját ötljük ki.

Biztosak vagyunk benne, hogy ez előbb-utóbb sikerülni fog és megvalósul ez a kiváló elképzelés!

WALTER ILONA SSS

Hozzánk is – a Megtestesült Bölcsességről nevezett Római Katolikus Hittudományi Főiskola, Gyulafehérvár – eljutott a külsejében és tartalmában is vonzó folyóiratuk 1. száma, azzal az üzenettel, hogy amennyiben hasznát tudjuk venni, a további számokat is szívesen megküldենék.

Az anyanyelv ápolása, művelése nekünk is mindennapi gondunk. Bár nem orvosi szakembereket nevelünk intézetünkben, mégis jól jöttek tekintenénk folyóiratukat. Papjainknak ugyanis a népnevelői tisztet is mindenkor vállalniuk kell. Erre tudatosan igyeksznek felkészülni. Főlöszleg tovább taglalnom tehát, hogy a Magyar Orvosi Nyelv is jelentős segítséget jelent számunkra.

Gondoskodásukat, nagylelkűségüket hálásan köszönjük. Életükhöz, mindennapi fáradozásaikhoz a feltámadt Üdvözítő erejét-áldását kérjük.

Köszönjük a meleg, biztató, támogató szavakat!

Csak megemlíteném, hogy a levél írójának neve utáni három „S” betű (lám, mennyi alkalom adódik arra, hogy ne csupán a szűkebb értelemben vett szakmánkkal foglalkozzunk, hanem egyéb kulturális, műveltségi ismeretekkel is találkozzunk!...), tehát az SSS jelzés egy magyar alapítású női szerzetesrendet szimbolizál, ahogyan az OSB a bencéseket (Ordo Sancti Benedicti), az SJ a jezsuitákat (Societas Jesu) és még sorolhatnám tovább. Az SSS a Societas Sororum Socialium (a Szociális Testvérek Társasága) névre utal. A bencés szellemiségű modern közösséget

Schlachta Margit alapította, 1923-ban. A társaság egyik kiemelt feladata a külföldre szakadt magyarok szolgálata. A rend tagja volt Salkaházi Sára, akit a nyilasok az üldözöttek menekítéséért vittek el, és 1943. szeptember 14-én a pesti rakparton a Dunába lőttek – Salkaházi Sára előjárói engedéllyel ajánlotta föl életét testvéreiért...

Grétsy Zsombor

SARKADY LÁSZLÓ

Tisztelt Kollégák, kedves Barátaim!

Itthonról is nagy szeretettel gratulálok a nyelvi kongresszushoz és a hozzá fűződő tervekhez. Az összejövetel remek volt, a meghívást hálásan köszönöm.

Erőmhöz képest szeretnék majd részt venni a lap munkájában, melynek formája, tartalma nagyon tetszik.

I. Most csak két észrevétel:

a) nagyon helyes, hogy a lap végén feltüntetitek a szerzők tisztségét. De, mint más lapokban is, itt is kimarad a közvetlen foglalkozás. Pedig az nagyon fontos az olvasó szempontjából, talán fontosabb, mint pl. az „akadémikus”. Könnyen pótolható.

b) Talán a legfontosabb rovat a Szócsiszolások. Itt feltűnt, hogy nem sikerült magyarítani a kolposzkópia szót. Nem vagyok nőgyógyász, de miért nem jó a „hüvelytükrözés”, ugyanúgy mint minden más szakmában a tükrözés (pl. laryngoscopia). Hiszen egy üreges szerv tükrözése folyamán sok képletet vizsgálhatok (pl. hangszálat, légcsövet, nyelöcsőbemenetet stb.), a hüvelytükrözés során többek közt a portiót is. (Görögül a hüvely = „kolpo”).

II. Kérem, küldjétek a lapot címemre és a kórházam Könyvtára címére is!

Tisztelt Sarkady László!

Köszönjük a javaslatot, miszerint a „kolposzkópia” helyett a „hüvelytükrözés” kifejezést használhatnánk. Az említett példák alapján ez kézenfekvőnek tűnik. Alkalmazása azonban azért nem lehetséges, mert a „hüvelytükrözés” kifejezés már elterjedt és a hüvelynek hüvelytükrözéssel („hüvelykacsával”) történő feltárását jelenti. Ennek következtében, ha azt mondom, hogy hüvelytükrözés, egyetlen nőgyógyász sem fog a kolposzkópiára gondolni.

A példa egyébként nagyon jól mutatja a magyarítás nehézségeit, és azt, hogy magyarításra sokszor valójában csak az adott terület szakembere képes.

Bősze Péter

TÓTH ENDRE

Nagy örömmel üdvözöltem és olvastam a Magyar Orvosi Nyelv című kiadványt, noha magam nem orvosként végez-

tem. Növénykörtannal és biotechnológiával foglalkozom, s a mi köreinkben is fel-felbukkannak olyan törekvések, amelyekhez hasonlók az Önök folyóiratának megszületését is ösztönözték.

Reménykedem, hogy az alább röviden leírt kezdeményezésemet nem veszik tolaakodásnak. A Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara legutóbbi februári rész-közgyűlésén bemutattam az Önök folyóiratát és törekvéseit. Ennek kapcsán javasoltam a tagságnak és a vezetőségnek, hogy a három gyógyító hivatás (ember-, állat- és növényorvoslás) nyelvművelő képviselői időközönként (úgy két-három évenként) egy kötetlen közös beszélgetés során ellemehetnék szaknyelvük fejlődését, ugyanis a különbségek ellenére jelentős átfedések is vannak a szaknyelvek egyes területein, és nem lenne szerencsés, ha a szaknyelvek fejlődése széttartó lenne. Javaslomat a Kamaránk vezetősége és tagsága örömmel támogatta.

Nagyvonalú gesztus, hogy a kiadványt díjmentesen juttatják el az igénylőkhöz. Ennek alapján kérem, hogy munkahelyi címemre egy-egy példányt küldeni szíveskedjenek.

Munkájukhoz egészséget és sok sikert kívánok!

Tisztelt Tóth Endre!

Kezdeményezése, javaslata egyáltalán nem tolaakodó. Sőt! Ez a szaknyelvi együttműködés – ahogy az már részben Mészáros János akadémikus úr levelében, állatorvos-tudományi szempontból szóba is került – rendkívül jelentős gondolat. Különösen biztató, lelkesítő, hogy javaslatát Kamarájuk vezetősége, tagsága is támogatja: ez a nyitottság lehet az alapja a fölvetés sikeres megvalósításának!

Jussanak eszünkbe csak a kettős nevezéktan okozta nehézségek, problémák: az élőlények, a fajok egy része (állatok, növények vagy amelyek az orvosok számára fontosak, például a gombák és a baktériumok) magyarul is megnevezhetők, ám sok esetben erre nincs mód: használnunk kell a binominális nomenklatúra rendszerét. Ebben az esetben viszont a szóösszetételek képzése bizony meglepően bonyolult helyesírási-logikai kihívás... Természetesen ez csupán egyetlen, kiragadott példa a sok közül, amely összeköti szaknyelveinket s azok nehézségeit, gondjait. Csak ismételni tudjuk: a feladat ezeknek a kötetlen beszélgetéseknek, a közös problémákat feszegető nyelvhasználati tanácskozásoknak, egyeztetéseknek meg kell találni a módját, formáját – véleményünk szerint nem is csak néhány évenként, hanem annál gyakrabban, intenzívebben, hiszen maga a tudományos ismeretanyag, illetve a hozzákapcsolódó nyelvi kérdések is sokkal gyorsabban szaporodnak szakterületeinken, mint bármely más tudományterületen. Azt nem is említem, hogy már most, ebben a pillanatban is hány és hány megoldatlan kérdés van, amelyeket égetően fontos lenne mihamarább rendezni, megoldani, megválaszolni, valamiféle megegyezéssel, közös alapelvekkel. Komoly, nagyon nehéz és igen sürgető munka az, amely ránk vár e téren!

Hálásak vagyunk a hozzáállásért, a közös munkálkodás eszméjének támogatásáért.

GAÁL CSABA

Mellékelem a Magyar Orvosi Nyelv következő számába szánt írást. Remélem a kritikus hangnem – kinyilvánított szándékunknak megfelelően – nem vonja maga után mondandóm visszatartását.

Feltűnt a gyűlésen és hiányoltam, hogy csaknem mind nyugdíjas vagy ahhoz közel álló résztvevőket hívtak meg, holott ez a jövő generáció gondja.

Örömmel tölt el az a bevezetendő szokás, hogy rangra és címre való tekintet nélkül képzelik el a folyóiratot. Ez az angolszász orvoslásban már meghonosodott egészséges légkör kialakítását is elősegíti.

Ezúton kérem szépen, hogy a lap további számait lennének szívesek postázni, mert nagy érdeklődéssel követem munkájukat.

Tisztelt Gaál Csaba!

A kritikus hangnem – kinyilvánított szándékunknak megfelelően – természetesen nem vonja maga után mondandója visszatartását: e lapnak éppen a kritikus hangnem (de persze nem a kritikátlan hangnem!) adja meg a sava-borsát, értelmét, hasznát. Írásában, amelyet a tanulmányok rovatban helyeztünk el, valóban kritikus kérdéseket feszeget.

Köszönjük!

A gyűlés résztvevőinek átlagéletkorát ugyan nem tudjuk, de valóban elszomorító a tény, hogy a nyüzsgő, érdeklődő fiatalok, egyetemisták nem árasztották el az Akadémia dísztermét... Szomorú, ugyanis a tanácskozássra nemcsak a meghívottak, hanem bárki eljöhett: a rendezvényről több szaklap, folyóirat is jó előre hírt adott. Csak remélhetjük, hogy ez a helyzet változni fog – ám úgy vélem, ennek a változásnak az elősegítése talán nekünk is felelősségünk és feladatunk...